

TÜRKİYE'DE ATATÜRK DÖNEMİNDE BİR MİLLİ BURJUVAZİ VAR MIYDI?

Aydınlık Gazetesi, 14 Aralık 2019

Yıldırım Koç

Kemalist hareketi “burjuva” olarak niteleyen, Kurtuluş Savaşı’na “milli burjuvazi”nin önderlik ettiğini söyleyen ve 1946 yılına kadar Türkiye’de burjuvazinin çıkarlarını savunan “burjuva iktidarlar”ın olduğunu ileri sürenler, Türkiye’de kapitalizmin gelişme özelliklerini ve sermayedar sınıfın niteliğini gözardı etmektedir.

SERMAYEDARLAR İŞBİRLİKÇİ RUM, ERMENİ VE YAHUDİ İDİ

Türkiye’de İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar sermayedar sınıfın çok büyük bölümünü, çıkarlarını emperyalist güçler ve uluslararası sermaye ile bütünleştirmiş Ermeni, Rum ve Yahudi sermayedarlar oluşturuyordu. Bu kesimler yerliydi, ancak milli değildi. Bu kesimler, Kurtuluş Savaşı sırasında işgalci güçlerle işbirliği yapmış olmanın korkusunu da yaşıyordu.

Azınlıklar dışındaki sermayedarların büyükleri de milli çıkarlar doğrultusunda üretken alanlara yatırım yapan milli burjuvazi değildi; yabancı şirketlerin mallarını pazarlayan acentalardı.

Küçük sermaye sahiplerinin büyük bölümü ise esnaf ve sanatkarlığın ötesine geçememişti. Üretim, dağıtım ve ticaretteki küçük birimler, Marx’ın tabiriyle, “Kleinmeister” idi, sermaye birikimi yapamayan (basit yeniden üretim) ve kendilerine de işçileriyle birlikte çalışan küçük işletmelerdi.

TÜRKİYE’Yİ BURJUVALAR YÖNETMİYORDU

Türkiye’de bu dönemde burjuvazi devleti yönetmiyordu; böyle bir gücü, iddiası, umudu yoktu. Rum ve Ermeni kökenli burjuvazi, Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında izledikleri işbirlikçi politikaların hesabının sorulması korkusu içindeydi. Özellikle yükselen “Türk milliyetçiliği” ve 1923/1924 yıllarında yaşanan nüfus mübadelesinin (değişimimin) büyük sıkıntıları da, onları ürkütüyor, Türkiye’de uzun vadeli yatırımlardan caydırıyordu.

Azınlıklar dışındaki sermayedarlar ise varlıklarını ve güçlenmelerini devlete borçluymuştu. Burjuvazinin sınıf çıkarları ile devletin bağımsızlıkçı politikaları arasında ciddi bir uyumsuzluk söz konusuydu.

Osmanlı’da kapitalizm geç ve gelişmiş kapitalist ülkelerin etkisi altında gelişti. Osmanlı’da Müslümanlar savaşlarda canını verirken, askerlikten muaf olan Ermeni, Rum ve Yahudiler’in bir bölümü, uluslararası ilişkilerini de kullanarak, zenginleşti. Bunların çıkarları güçlü bir Osmanlı’yı değil, emperyalistlerle işbirliğini gerektiriyordu. Nitekim öyle davrandılar. Sermaye sahiplerinin büyük çoğunluğu, ülkeyi güçlendirecek sanayi yatırımları yerine, yabancı şirketlerin temsilciliğini tercih ettiler. Kurtuluş Savaşı sırasında da Yunan ordusuna destek verdiler.

AZINLIK SERMAYEDARLARIN GÜCÜNÜN KIRILMASI

Sermayedar sınıf içinde Ermeni, Rum ve Yahudi sermayedarların hakimiyetinin kırılması birkaç aşamada gerçekleşti.

Arslan Başer Kafaoğlu, *Varlık Vergisi Gerçeği* kitabında azınlıkların İkinci Dünya Savaşı döneminde bile Türkiye ekonomisi üzerinde devam eden hakimiyetini anlatmaktadır.

Kitapta Necati Doğru’nun *Cumhuriyet Gazetesi*’nin 10 Aralık 2001 tarihli sayısında yer alan “Salkım Hanım: Tersine Tarih!” yazısı da yer almaktadır. Bu yazıda, İstanbul Ticaret Odası kayıtlarından hareket edilerek, İstanbul ekonomisinin yaklaşık yüzde 90’ına Musevi, Ermeni ve Rumların hakim olduğu ileri sürülmektedir.

Arslan Başer Kafaoğlu, Türkiye ekonomisi üzerinde azınlık hakimiyetinin sona ermesinde üç önemli gelişmeye işaret etmektedir: “(1) İsrail devletinin kuruluş döneminin sona ermesiyle birçok Yahudi buraya gitti; (2) 1955’te 6-7 Eylül olaylarından sonra önemli bir Rum nüfus Yunanistan’a gitti; (3)

Selanik Bankası ve iki İtalyan bankasının ülkemizden ayrılması. Bu bankalar azınlıklara muvazaalı işlerde büyük kolaylık sağlardı.” (Kafaoğlu, Arslan Başer, *Varlık Vergisi Gerçeği*, Kaynak Yay., İstanbul, 2002, s.59-61, 66, 88-94)

A.B.Kafaoğlu'nun bu listesine belki Rumların (EOKA'nın) 1963 yılı Aralık ayında Kıbrıs'ta Türklere yönelik saldırısından sonra Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin aldığı bir kararla Türkiye'de yaşayan ve ekonomik faaliyetin içinde bulunan binlerce Yunan vatandaşı Rum'u sınır dışı etmesi ve bu arada T.C. vatandaşı bazı Rumların da ülkeden ayrılması eklenebilir.

MİLLİ VEYA GAYRİMİLLİ BURJUVAZİNİN GÜCÜ VAR MIYDI?

Mustafa Kemal Paşa'nın Türkiye burjuvazisiyle ilişkileri, Adnan Menderes'in, Süleyman Demirel'in, Mesut Yılmaz'ın, Tansu Çiller'in, Recep Tayyip Erdoğan'ın Türkiye burjuvazisiyle ilişkisinden temelden farklıdır.

Türkiye burjuvazisinin temsilcileri Adnan Menderes'ten başlayarak başbakanlara bazı taleplerini dikte ettirebiliyorlardı. Mustafa Kemal Paşa ise taleplerini Türkiye burjuvazisine dikte ettirebilecek güçteydi. İsmet İnönü bile İkinci Dünya Savaşı sırasında Varlık Vergisi uygulamasıyla Türkiye burjuvazisinin bir bölümünün servetine el koyabilecek, bazı büyük burjuvaları Aşkale'deki çalışma kampına gönderebilecek güçteydi.

Adnan Menderes ve sonrasındaki başbakanların hangisinin bu gücü ve niyeti vardı veya olabilirdi?

Doğu Perinçek'in bu konudaki değerlendirmesi şöyledir: “1930'larda Türkiye'de önemli sınıf farkları yoktu. Büyük zenginler yoktu. Ülke milli demokratik devrim aşamasındaydı. Toplumun önündeki sorun, sermaye ile işçi çelişmesini çözmek değildi. Temel mesele, sermayedardan işçiye kadar uzanan halk ile emperyalizm ve feodalizm arasındaki temel çelişmeyi çözmektir. Atatürk, 1920'lerden başlayarak bu gerçeği saptamıştı.” (Perinçek, D., *Kemalist Devrim-6: Atatürk'ün CHP Program ve Tüzükleri*, Kaynak Yay., İstanbul, 2008, s.37-8)

Gerçekten de 1945-1946 yıllarına kadar Türkiye'de ekonomik artığın yaratılması ve buna başkalarının el konulması (sömürü) sürecinde belirleyici olan çelişki, genişletilmiş yeniden üretimi gerçekleştiren kapitalist ile mülksüzleşmiş ve işgücünden başka satacak birşeyi olmayan işçi arasındaki çelişki değildi.

Yaratılmaya çalışılan millet, Osmanlı'nın olumsuz mirası temelinde ve emperyalistlerin cirit attığı bir dünyada yoksulluk ve cehaletten kurtulmaya çalışıyordu. Ülkede sömürü ilişkileri vardı; ancak ülkede sınıfların mevzilenmesini, sınıf çelişkilerini ve mücadelesini hakim sömürü biçimi (emperyalist sömürü ve tehdit) belirliyordu.

Atatürk döneminde Türkiye'yi milli veya gayrimilli bir burjuvazi yönetmiyordu; Atatürk'ün önderliğindeki vatanseverler yönetiyordu.